

Selecció de crítiques de l'època (Barcelona)

- *La Veu de Catalunya*

NICOL, E. «TEATRE ROMEA. – *Els criminals* de Ferran Bruckner, traducció catalana de J. Millàs-Raurell». *La Veu de Catalunya*, 7-IV-1931, p. 4.

El teatre de tesi sembla que torna a posar-se en voga. Aquests darrers temps s'han estrenat a Europa abundants obres polítiques, històriques, d'opinió. Sembla com si la inquietud de l'època imposés als que la volen observar la participació de la inquietud. Un Robert de Flers que observava els costums i no els judicava, o, en tot cas ho feia amb la seva fredor irònica i d'una manera indirecta, ja no sembla possible. Els problemes del viure modern apassionen massa; els autors dramàtics, no hi resten indiferents i volen opinar sobre els ambients i els costums que llurs obres reflecteixen.

Els criminals de Bruckner resulta una obra de tesi tot i que l'autor ha ambicionat de posar-la en un pla superior al que ocupen aquestes obres que habitualment en diem de tesi; en el pla en què es troba una *Santa Joana*, de Bernard Shaw, per exemple.

Bruckner ha escollit l'ambient del crim. Es diu que l'home modern no ha descobert res de nou en el terreny del mal. En tot cas, és evident que la nostra època n'ha aguditzat certs aspectes i ha arribat a uns graus de refinament alarmants. Com si la cultura i civilització per ésser massa perfectes, haguessin de tenir una compensació en el mal, que els exigís la imperfecció indefugible de la natura humana, és justament en els països més civilitzats i cultes on certs aspectes del vici s'ofereixen amb major cruesa. I això ha estat sempre, i això ha semblat justificar el misticisme de totes les teories naturalistes que combaten la civilització i en les quals la ingènua simplicitat esdevé un model.

Avui, Alemanya és un país dels més cultes, i per això (funesta relació!) és un dels més viciosos. Allí també s'ha originat aquest neonaturalisme, violent i desmesurat com totes les reaccions, que s'anomena el nudisme.

Aquests són els antecedents de l'obra de Ferran Bruckner i aquesta és la matèria humana que ell ha enfocat. *Els criminals* produeix aquella impressió penosa de totes les coses fortes i parcials. El crim és constant, i en cert sentit fatal. La justícia humana s'erra. No s'estalvia cap problema, ni aquell que ja Proust i Gide han estudiat en llurs obres, de l'oposició que certs éssers plantegen entre la natura (el que s'anomena natura, que és la de la majoria dels éssers, la

dels éssers normals), i aquesta altra natura, indefugible, incanviable, d'alguns excepcionals, que s'hi troba en contradicció.

Bruckner és deliberadament parcial. La seva idea no és que el mal sigui general, encara que la seva obra no ofereixi altra visió que la del crim. És més aviat, que hi ha una fatalitat en el mal, que no hi ha, en un cert sentit, éssers pròpiament criminals, i que la sanció del crim no pot ésser la que apliquen els tribunals de justícia. La justícia humana és fal·lible, i no pot ésser altrament. La llei és legal, però no pot ésser totalment justa. La consciència individual és l'únic jutge infal·lible, el qual aplica la sanció veritable. Bruckner ho simbolitza en el suïcidi d'Ernestina, autora d'un crim, que al capdavant d'una lluita per enganyar la justícia i defugir la pena màxima que s'aplicarà a un innocent, acaba fent-se ella mateixa la justícia més severa.

Com es veu, la moral, una mica confusa, que es pot desprendre d'aquestes idees expressades dramàticament, és una moral sense finalitat i sense Déu. Però no és aquest el lloc adequat a la discussió d'aquest aspecte. Des del punt de vista purament teatral, l'obra de Bruckner està concebuda i realitzada amb la llibertat i l'originalitat pròpies d'un mestre que passa per damunt de fórmules i d'exigències tècniques, que esdevenen accidentals davant la valor humana del drama i la transcendència de les idees posades en joc. Això no vol dir que l'obra sigui tècnicament imperfecta o absurda. El contrari: la diversitat de personatges origina diversos conflictes dramàtics, cada un dels qual podria ésser tractat a part, en una obra particular. Bruckner resol la dificultat de desenvolupar-los alhora i d'entrellaçar-los, d'una manera original i atrevida: per mitjà de les escenes superposades, que creen una nova i excepcional unitat escènica de temps i de lloc, d'un ordre gairebé cinematogràfic.

En resum, *Els criminals* és una gran obra, forta i terrible, per la trista veritat humana del seu contingut, i moral, per l'exemple de dolor, si no per les conclusions que el seu autor en deriva.

(...)

- *La Publicitat*

GUANSÉ, Domènec. «*Els criminals*, drama en tres actes, de F. Bruckner, traducció de Millàs-Raurell». *La Publicitat*, 7-IV-1931, p. 9.

Els criminals és una visió pútrida com poques de la humanitat. Obra ben representativa d'una època i d'un poble, com el germànic, que té tots els valors morals en crisi, i que s'esforça a

trobar una nova moral que els satisfaci i apaivagui les seves inquietuds, que assereni i clarifiqui la terbolesa de la seva vida.

L'autor ens presenta una casa de veïnat, una de tantes cases de veïnat com hi ha en totes les urbs populoses, rusc de la humanitat més diversa. Partida la casa per un pla vertical, en veiem els seus diversos departaments i assistim a les intimitats dels estadants. L'espectacle és amarg, trist, sinistre i una mica grotesc. Els sentiments als quals, tradicionalment, hom ha acordat més puresa i més elevació, hi tenen alguna cosa de vil i de repugnant. Per tot la degradació o el fracàs sense grandesa. Veiem una vella que té diners per haver abusat de la confiança d'un parent; un baranda ben plantat, que viu de les dones; una mare que, abans d'infantar, impulsada per la misèria, es ven el fill; una dona que, per gelosia, escanya a una altra; un adolescent enamorat d'una dona de quaranta anys, el fill de la qual és el seu amic més car; un invertit i un poca-vergonya que l'explota; un amant que obliga a avortar la seva estimada...Totes aquestes vileses i humiliacions, tots aquests sentiments impotents o fracassats i altres de tan difícil enumeració com aquests són exposats d'una manera crua i vigorosa per l'autor. Segons tenim entès, el traductor ha atenuat una mica certes expressions; però evidentment no els ha llevat realisme ni en déu haver aminorat la seva força. El diàleg és contundent, agre i cantellut, com correspon a una concepció tan negra de la vida. Probablement, en català no havia estat representat res de tan atrevit pels sentiments que s'hi expressen, ni fins —dintre d'una absoluta correcció i bon gust literari— per la contundència dels conceptes.

L'autor lliga amb traça les diverses accions que s'insinuen de bon començament, i dóna al microcosmos que planta a l'escena una absoluta unitat. Un procediment enginyós, i teatralment molt expressiu, li permet de vèncer la monotonia que el trinxament de l'acció, amb tants de quadros com necessita, podria donar a l'obra. L'escena representa, com ja hem dit una casa partida per un pla vertical. Veiem els seus compartiments, els quals s'il·luminen o s'apaguen i desapareixen en la fosca, segons les necessitats de l'acció. Podem presenciar així diverses accions alhora, o accions que se succeeixen en diversos departaments, sense telons ni interrupcions. Aquesta rapidesa, així com l'absència de detalls que no siguin d'un grotesc o d'un dramatisme pujats —els dos únics tons que com a bon melodrama dóna *Els criminals*— fan que l'espectacle sigui, sobretot durant el primer acte, d'una intensitat apassionant.

En el segon acte, i per un procediment semblant de dividir l'escena en compartiments, assistim a diversos tribunals de justícia en els qual compareixen alguns dels personatges que hem vist a l'acte anterior, per fets certs o imputats, però en tot cas realitzats per exigències d'una natura anormal o sota l'imperatiu de circumstàncies adverses. En aquest acte s'aclareix i precisa la idea de l'autor, que vol demostrar que al món, segons les lleis i la moral, tots som o podem esdevenir una colla de criminals, i que més criminals que aquells que els jutges tanquen a la presó ho són moltes persones que van lliurement pel món i, entre elles, els mateixos jutges que en nom del poble, condemnen i castiguen.

L'obra esdevé així una obra de tesi. L'autor no repara en els procediments i cau en exercicis d'una retòrica excessiva per excitar el sentimentalisme fàcil. Altrament, ens dóna massa mastegades les idees i, en el seu afany partidista, fa massa estúpids els jutges, massa primaris els processats i excessivament simple el mecanisme de la justícia. El virtuosisme teatral de l'autor, però, no minva gota; aconsegueix de mantenir lligades les diverses accions per la finalitat que les inspira, i tens, constantment, l'interès dels espectadors.

En el tercer acte, ens trobem, alta volta, en aquell interior del bast falansteri. La vida hi segueix igual amb la seva amargor i la seva tristesa, donant víctimes a la injusta justícia dels homes i pàbul inacabable a la crònica del fet divers, tràgic i estúpid, sense grandesa i sense poesia.

És doncs, tot plegat, ho repetim, tant per la tècnica com pel contingut, una obra ben representativa dels nostres dies; una obra singular que segurament desvetllarà la curiositat del públic, amb la seva atracció misteriosa i els seu torbador encís morbós.

(...)

- *Mirador*

CORTES, Joan, «Les Estrenes. *Els criminals* de F. Bruckner, traducció catalana de Millás-Raurell (Teatre Romea)». *Mirador*, 16-IV-1931, p. 5.

La nova empresa del Romea ha volgut començar la seva actuació fent conèixer al nostre públic una obra tan important en l'escena moderna com aquesta d'*Els criminals* del poeta alemany Teodor Tagger, que s'ha fet famós per tot arreu amb el pseudònim de "Ferran Bruckner", que és el que usa per a la seva producció teatral.

Hem dit ja moltes vegades que no som gens ni mica partidaris d'allò que s'anomena *teatre d'idees*, sigui el que sigui ell i siguin les que siguin les seves idees.

Tot i sabent-nos-en molt de greu, aquest criteri nostre ens fa recusar com a obra d'art els formidables drames socials d'Ibsen —i no precisament per *passats de moda*— malgrat la seva passió fonament humana i la seva honestat de principis, malgrat la seva exigència de justícia i de càstig pel mal que movia el pensament d'aquest autor.

I si rebutgem l'obra d'Ibsen, escrita amb aquell tremp tan enèrgic, amb una ànima tan noble i tan assedegada de perfeccionament i de rectitud, prescindint del valor que pugui tenir considerada estrictament com a obra teatral, perquè queda ofegada sota l'amuntegament de tot allò que hem dit, no hem de rebutjar també, i amb molt més motiu, aquesta de “Ferran Bruckner”, malgrat tota la bona intenció que li puguem reconèixer, que vol ésser com una mena de justificació i d'excusa per totes les aberracions, totes les maldats, totes les follies i totes les vileses?

Aquest horripilant melodrama, tan ben construït, tan ben organitzat en totes les seves parts, tan arrodonit en el seu conjunt, és efectivament —com d'altres han fet ja notar— una obra ben representativa del profund desballestament intel·lectual que afecta tota la vida alemanya d'avui.

El tret més característic de l'enorme crisi de principis i de desorientació ètica que està passant Alemanya de la gran guerra ençà, que veiem reflectir-se en totes les activitats d'aquest poble, des de la política dels *elms d'acer* fins a la teoria filosòfica més abstrusa que marca també profundament el pensament que ha inspirat *Els criminals*, és aquest de la tendència a la difusió de responsabilitats, l'escamotejament de les culpes, l'enterboliment de les qüestions, carregant el mort —com vulgarment es diu— a tota la humanitat, als defectes de la civilització, al deficient mecanisme social, a la manca de flexibilitat de les lleis, a la fatalitat, etc., etc. Aquesta sembla que és la intenció de “Ferran Bruckner” i el corol·lari que vol que traguem de la múltiple peripècia que es descabdella en *Els criminals*. Per si nosaltres no ho veiéssim prou clar i no ens en quedéssim prou convençuts pel nostre compte, encarrega de procurar-ho a les escenes del segon acte, especialment per aquells parlaments que llencen els magistrats de totes les sales de justícia que hi desfilen, que podem considerar la part més fluixa d'aquest melodrama.

Aquesta tendència no es pot negar que sigui d'allò més humanitària, però tampoc es pot dir que tingui moltes probabilitats de menar-nos gaire lluny en allò que toca al perfeccionament de la humanitat, que és el que sembla que es vol pretendre en seguir-la.

No ens espantem, ni molt menys, de tot allò que se'ns presenta en l'obra, durant tota la representació de la qual podem dir que no ens passa pel davant ni una sola persona recta i de bona qualitat moral —prostitutes, invertits, lladres, *souteneurs*, estafadors, xantatgistes i assassins; un vertader mostrari de gent indesitjable; una claveguera—. Tot això no ens espanta, però el que no ens agrada és la manca de d'objectivitat de l'autor; la seva posició de *franciscanisme* —perdó!—; la seva “comprensió”, el seu “fer-se càrrec” de tots, les seves ganys d'excusar-ho tot i la seva pretensió de justificar-ho.

Però deixant teories socials a part —que no tenen res a veure amb allò que ens interessa aquí—, hem de dir que *Els criminals* és, en els actes primer i tercer, una obra d'una força d'observació agudíssima i d'un realisme excel·lent, amarg i implacable, portat amb un tacte i una correcció difícilíssims donats els assumptes que enfoca (tacte i correcció en els qual ha intervingut positivament el talent del traductor, que ha tingut de salvar perillósíssims obstacles), concebuda amb originalitat i creada, com hem dit més amunt, amb perfecte domini de la tècnica teatral. Quant al segon acte, hem dit ja que és el que trobem més flux de l'obra, amb aquells lladres tan innocents, aquells jutges tan incapaços i aquella policia tan mal organitzada —a Alemanya!— que pel que veiem no sap aixecar un atestat ni se li acut tan sols examinar els senyals digitals que ha de presentar el coll d'un estrangulat.

(...)

Anònim. «Els criminals, drama en tres actos de Fernando Bruckner, traducción de J. Millás Raurell». *El Correo Catalán*, 5-IV-1931, p. 7.

Las obras de espectáculo, con un montaje costoso y una estructuración original, continúan obsesionando al público. El teatro Romea estaba lleno a rebosar anoche. Público mixto: de estreno, adicto a la casa y de noche de Sábado de Gloria. Todo el mundo, pero curioso de conocer esta obra que ofrecía la novedad de siete escenarios simultáneos.

(...)

Els criminals es la historia de los inquilinos de una casa. Cuatro argumentos se entrelazan y se suceden en las siete habitaciones. La acción desarrollada hora en uno hora en otro de los departamentos, no permite un estudio y una estructuración de los personajes; todos ellos se

mueven en beneficio de la acción y si nos explican o nos muestran sus vicios y pasiones es sólo para servir al autor en su finalidad de hacer una obra teatral por procedimientos nuevos. El primer acto, más por la novedad del ambiente con sus siete escenarios, mantiene el interés del público. Aquellas luces que se encienden y se apagan contribuyen eficazmente a sostenerlo.

En cambio los otros dos actos de la obra —especialmente el segundo— son de una pesadez extraordinaria. El autor después de presentar su novedad escenográfica parece que ya no tiene nada que ofrecer al público. Y el drama declina pesadamente.

Los argumentos son de la más baja estofa. Perfectamente canallas. Todas las influencias freudianas y maltusianas pesan sobre estos muñecos que se mueven en escena, y los llamados problemas sexuales ocupan el primer plano en las reacciones pasionales de cada uno de ellos. Deprimente y relajado espectáculo. Asco y lástima causan todas esas figuras creadas al influjo de mentalidad colectiva extendida hoy en Alemania y que se transmite como ponzoña asqueante a través del mundo por el vehículo de obras teatrales y novelas.

(...)